

Előhang az utóhanghoz

• Kiállítók a pécsi Dóm Kőtarban

Nehéz ma fiatalnak, nehéz ma művésznak lenni, s még nehezebb kiállítást rendezni saját művekből, nehéz a mai közéletben levetkőzni s megmutatni meztelen, szellemi önmagunkat, miközben meglehetősen pontosan lehet tudni és érzékelni a várható reakciókat, kritikát kapni a kanonizált, kortárs gondolkodás felől, vagy a legjobb esetben is csak egyfajta tűrést, érdektelenséget, de leginkább értetlenséget, mely folyamatosan sugárzik a streamline-hoz igazodó környezetből, mivel mint önérzetes alkotók kivonják magukat hatása alól.

Persze, lehetséges több választás is, ami a tehetős fiatalokra nehezedő külső nyomásban és kényszerben jelenik meg, hogy fel kell kapaszkodni az önmegvalósítás delejes színpadára, belevetni magukat egy hangoskodó és irányított esztétikai színjátékba, ahol igazi művészi elmélyedésre nincs lehetőség és *nincs idő*, vagy lehet választani a kívülállást, a széllel szembeni magányos haladást, mely nagy türelmet, önbizalmat és nagy erőbedobást igényel.

A kortárs művészeti élet egy olyan páncélburrokba zárt világra kezd hasonlítani, melyben belül darabokra hullott világok és életek bolyonganak, mindenfajta emberi kohézió nélkül, s a tér közbeneső ürességét a depresszió, vagy egy pszichedelikus felhangoltság illata lengi be, ami nem ad megnyugtató kielégülést az alkotók számára.

Nehéz ma fiatalnak és művésznak lenni! Körül – mindenfelé, csak hajszában megfáradt, a napi gondoktól megszürcült, az igazi szellem világából kiszorított emberek élnek, kiket már egyáltalán nem érdekelnek a neofiliában szenvedő, önmegvalósító művészek és alig értelmezhető alkotásaik, hozzájuk nem talál s nem is találhat kapcsolódási

pontokat, melyeken keresztül esélye lenne az alkotások értelmezésére, vagy bármiféle megközelítésére és integrálására. (Hagyja az egészet a fenébe!) Így a vernissage-t követő borozgatás és pogácsázás után a barátok, a rokonok és érdeklődő kollégák elhagyják a kiállító termet, a lámpákat lekapcsolják, a kiállítás pedig hosszú hétköznapi ürességben és sötétségben tátong a következő megnyitóig.

De a történet a sötétben is folytatódik az elvarázsolt kastélyban. A falakon ott lógnak, mint szellemek, a képek, a rajzok és a grafikák, a térben, a posztamenseken a szobrok, mint önmaguk szellemei és árnyai öröködnék, vigyázzák a drámát, a szünni nem tudó feszültséget, az oldódást és a szenvedélyeket, melyek nem tűnnek nyugalmat. Láthatatlan erő és energia dolgozik bennük, titokban hajtanak, úznak és égetnek, mert bennük folyamatos a pillanat s minden gondolat szabadon lebeghet.

Artifex = művészetalkotó! De ki alkot, ki készíti, mit készíti és kinek? Szent Tamás mondja: „Aki kézzel dolgozik, az kézműves, aki kézzel és ésszel dolgozik, az mester, aki kézzel, ésszel és szívvel, az művész.” Ők munkálkodnak a láthatatlanságban, a sötétségben? Visszhang nélkül? Hej, nehéz ma fiatal művésznak lenni!

A modern gondolkodás számos narratívát kínál. Ki-ki harsoghatja a magáét, vagy a másét, bár a discursus előre összetákolt ketrecben zajlik, önkéntes vagy kényszer alatti, kanonizált szavakkal és álarcok mögül járják a *művésztáncot*, káprázató reprezentációkban.

Igen – a kortárs művészet így is pragmatikus szemléletű, a működés, a cselekedetek hasznossága kitüntetett szerepű, miközben az alkotás módszere

egy provizórikus szemléleten alapul, ami nem más, mint a *pillanat mámore*, egyben tragikomikuma is, amikor a múlt kidobható szemét, elhanyagolható hagyatékként, sőt, tanácsos mindent, ami onnan ránk maradt, negligálni, mert ami lesz, az lesz, az majd jön és hoz új lehetőséget, újabb mámort és újabb tragikumot, egy állandósult körforgásban, narcisztikus sóhajtások rengetegében.

Igen, a modern *kultúrfelszín*, amiben minden kontextus zavarban van, feltárlja megkerülhetetlen kérdéseit, melyek mindig az élet alapvető jelenségeire kérdeznak rá: hogy milyen ez a világ? A válasz pedig mindig bizonytalan: ez a világ a lehetséges legjobb, vagy: ez a világ teljesen kiismerhetetlen, felfoghatatlan, túlságosan bonyolult, tehát – felesleges rá sok időt pocsékolni, *van s majd múlik is*, de a hátrahagyott szomorúság marad!

A felszín meg csak tovább vibrál, mely lassan elmosza a félelmeket és a történéseket, a teret és az időt is. A korszellem nem kényszerít megismerni vagy összerakni az egészet – ugyanis az egész nem létezik –, csak fragmentumok vannak, csak önálló sodott történések és benyomások. A művész jobb, ha voyeur-effektusban szemléli a világot, melyben minden győzelem virtuális, mindenki a maga szemét saját szönyege alá söpörheti. Mindez provizórikus, szellemi *transz-szexualitásban létezik*, ettől kapja jelenünk hermafrodita jellegét.

Nehéz ma fiatal művészeknek lenni! Nehéz ma jó kiállítást rendezni! Mégis megpróbáltuk. Hárman. Együtt. A múlt év végén, egy futó ötlet nyomán. A rendező elv kiderül az írásból.

- Vajon korszerű-e *kortárs világban* szobrot készíteni, illusztrációt rajzolni, képet festeni, vagy elmélyülni a gondolatok nehezen feltárható világában, akkor, amikor a világ anyagi minőségét hangsúlyoztatja, akkor, amikor minden anyag és emberi készítmény, bármilyen szellemi termék művészeti tényezővé válik, amikor minden jelenség és kreáció, mint félkész termék, az ötletektől hemzsegő művészek szabad prédájává lett, új jelentéshordozók válnak belőlük, vajon van-e létjogosultsága a műtermi munkának?

Palotás Koppány a kiállított munkáival mond igent, felvállalva azt az ódiomot, hogy rányomhatják a korszerűtlenség lesújtó bélyegzőjét, talál magának új módozatokat ahhoz, hogy gondolatait a modernség elfogadott technikáival és tanulságaival megjelenítse, azt a nézők elé tárja.

Fiatal, harminc éves művész, aki alig több mint két éve diplomázott a PTE művészeti karán. Most még, elsősorban kísérletező kedve hajtja, hogy a legkülönbözőbb anyagokban és technikákban próbálja ki formai, szobrászi ötleteit (beton, fa, öntöttvas, acél, beton, stb.), kutatja szellemi és jártassági lehetőségeit, próbálja kitapogatni azokat a határokat, ameddig képes elmenni, s amik között adnak kezébe, hogy feszültséggel és jelentéssel telítse szobrait.

Keresi azt az autonóm témát, ami kielégítheti művészi vágyait és törekvéseit, s egyben kapaszkodót jelentenek ahhoz, hogy ezt az agyonbonyolított világot önmaga számára megszelídítse, a maga számára érthetővé konvertálja, majd a szobrászat eszközeivel elkészítse, a csak rá jellemző műveit és prezentálja felénk, mint véleményét a világról. Ezt megtenni csak a profán világ kívüli, transzcen-

PALOTÁS KOPPÁNY: Hajó

PALOTÁS
KOPPÁNY:
Nyír

PALOTÁS
KOPPÁNY:
Ölelés

dens dimenzióban lehetséges, a műterem, a galéria és a média háromszögében.

Az olyan munkái, mint az *Áthatás I.-II.* műköszobrok, melyek egy téri és pszichikai esemény sajátos megfogalmazásai, meglepő festési vagy patinázási módszerével eltünteti a valódi hordozó anyagot, az áthatolás drámai eseményét lecsendesíti, lokalizálja és virtualizálja a formát, melyek ebben a kiemelt térben sajátos jelenségekké válnak.

A *Hajó* című kis bronzplasztikája mellőzi az irodalmiaskodás minden zsákutcáját, töredékében és csonkoltságában is Noé bárkáját idézi fel, melyben az élet s benne az emberiség éli át drámai kalandját, egy máig ható történet, mely most is tart, de kimenetele továbbra is bizonytalan. Ebben a cérnaszálon lógó közös sorsforogtatásban kell megtalálnunk létünk valamifajta értelmét és célját. A művész nem vonhatja ki magát az állandó újra- és újragondolásból, a maga meglátásait és értelmezéseit kell, hogy megtalálja és a nyilvánosság elé tárja.

A legizgalmasabb és legérettebb kiállított munkái, a nagyobb méretű betonszobrok (*Nyír*, *Ölelés*), melyek speciális betonból készültek. A *Nyír* körül-

belül egy méter magas plasztikája már túllép egy sima ötlet plasztikai megjelenítésén, egy nyírfát, a természet egyik szép jelenségét választja gondolat-hordozóul úgy, hogy annak természetes és jellemző formáit plasztikai jelekké alakítja át, nem ragaszkodik azok eredeti jellemzőihez, hanem egy téri jelkompozíciót formál belőlük. A nyírfa mitologikus és profán jelentésein túl, a művész egy drasztikus csonkolással, új szellemi tartalmat kölcsönöz a szobornak, feszültséggel tölti meg.

Palotás Koppány legnagyobb méretű szobra a kiállításon az *Ölelés*, melynek ugyanúgy a *felismerhetőség* a kiinduló gondolata. Talált magának egy különös és szép jelképet, melyben két nyírfa kapuszerű összehajlásában olyan, mint egy *tér-rajz*, expresszív és egyben transzparens figurativitás. Semmi sem az, ami. Részleteiben nyírfáág, gyökér, lefűrészelt ág, apró hajtás, levél, mind-mind felismerhető profán tárgy, melyek, mint lego darabok építik fel az ötletet, hogy antropomorf módon átalakuljanak. Úgy lesz belőlük két összenövő emberi figura, hogy maga az ember formailag meg sem jelenik. A szobor a művész filozófiai és emberi

önvallomásává válik. A betonplasztikát egy metafizikus derű hatja át, mindnyájunkban egy „dēja vu” érzést generálva, mikor belőle felmerül ez a nagyon ősi kép.

- Az álmodozók és a különösöket látók mozgatják a világot, mikor kultúrát, vagy civilizációt emlegetünk, akkor is róluk beszélünk. Ligeti Attila egy fiatal, harminchárom éves álmodozó, aki különös misztikus figurákat vizionál és teremt, „emberálatokat” vagy „állatembereket”, egymásba építve a profán és a transzcendens világot. Gondolatvilágát és álmvilágát ezek a valláshoz és régi kultúrákhoz kötődő misztikus teremtmények s azok mába átvetülő árnyai töltötték ki. Mégis, ezek a sajátos felfogású szobrok a mai kor szüleményei és képviselői, hisz’ ebben a zavaros eszmevilágú és csapongó érzelmekkel teli világban élünk, a művek ezt tükrözik vissza, megjelenítve magukban a mindennapos tragédiákat és a sorsnyomorgatottak szomorú szorongásait, a nagy menekülést a „most” kegyetlenségétől.

A kiállítás középpontjába helyezett, fekvő *Krisztus* figurája is halmozódó és egymásra rakódó jelentésrétegekből áll, ami egyben, kvázi, a művész egészfigurás önarcképe is. Megjeleníti a mozdulatlan, a keresztről leemelt, szenvedéseibe behalt Istenembert, aki stigmáival feldíszítve, fekete árnyként lebeg előttünk, hogy aztán felfényesedve

LIGETI ATTILA: Jézus stigmái

LIGETI ATTILA: Álom

feltámadjon az emberiség megváltására. Áttörtsége, helyenkénti megszakítotttsága és mozaikszerű összepáratottsága mégsem csak egy konkrét lény karakterikus megjelenítése, hanem bármelyikünk ráismerhet saját megváltójára vagy hétköznapiabb jelentésében, saját szenvedéseire és kiszolgáltatottságára is.

A szimbólumok és jelképek pontos jelentései sohasem tárhatók fel egészen. Ebben áll rendkívüli hatásuk és erejük. Az *Újjászületés*, a *Szfinx*, és az *Álom* emberi méretű szobrai is ettől olyan hatásosak. Ligeti Attila pontosan, terv szerint megválasztott és párosított anyagokkal dolgozik, kihasználja azok fizikai sajátosságait, felületük simaságát vagy érdességét, anyaguk keménységét vagy lágyságát, sőt fényelnyelő vagy visszatükröző képességüket is. Az *Újjászületés* szobrát öntöttvasból készítette, a

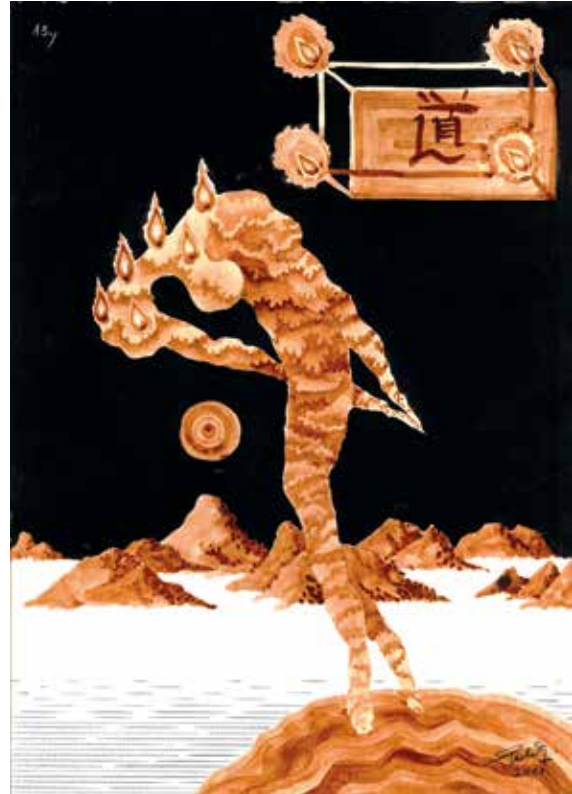

LIGETI ATTILA: Szfínx

darabokat hegesztéssel illesztette egymáshoz, majd befejezéséig a fém felületét felcsiszolta és felpolírozta. Az egyébként is áttördelt, a teret magán átengedő szobor tükröződő felülete bizonytalanná és lebegővé teszi a nehéz fémet, akár meg is láthatjuk benne eltorzult tükörképünket, ha belenézünk.

Hasonló technikával, a kisebb darabok összerakásának, a majdnem egészé építésének megfontolt módszerével formázta meg *Szfínx* című alkotását. Ezt a szobrot ciprus fadarabokból szerelte össze, mely egyszerre ember és állat is, csak fordítottja az ókori mitikus lénynek, mert ennek emberteste van és állatfeje, pontosabban egy tigriskoponya megfaragva. Csontos szemüregéből az üresség és az örökké megválaszolatlan kérdés tekint ránk, sugárzik felénk s kérdezi szavak nélkül, választ nem várva, hogy mi a létünk értelme és titka?

Az itt kiállított legújabb szobrai kősamottból készített figurák, melyek már valódi embert imitáló szobrok, bár ők sem tudják feledtetni hasonlóságukat a görög kő és kurosz alakokhoz. Jelentésükben azonban már nem a múlt mítoszaihoz, hanem a jelen földszagú valóságához közelítenek. Az állatok, a növények, a fizikai dolgok és jelenségek, az emberrel együtt a természetet képviselik. Csak az ember képes elgondolkodni a saját és közös létén, közös sorsukon. A művész természetes földfestékekkel és fénoxidokkal színezte a plasztikákat úgy, hogy azok sugározzák a föld természetes színvilágát, a sárgákat, vörösöket és barnákat. Úgy tűnik, hogy egyre következetesebben járja végig a

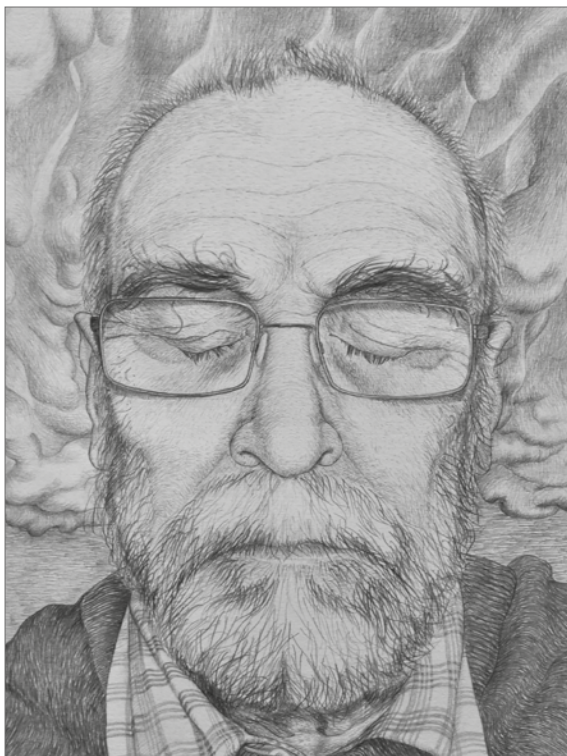
PALOTÁS JÓZSEF: Lao Ce 13

lehetőségek és a gondolatok szerteágazó ösvényeit, visszatér a múlt idők bűvöletéből és az onnan hozott tanulságok és tapasztalatok birtokában, a jelenben próbálja hasznosítani azokat, egy saját járható utat építeni a jövő felé.

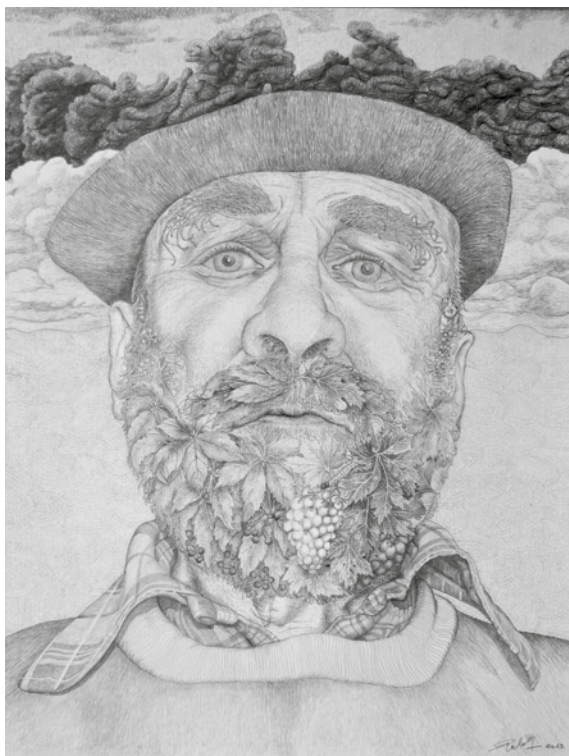
- S végül szólnék magamról. Már nem vagyok fiatal, hatvanhét éves. Aki már, ha hátra néz, mondhatja: „ez történt, ez vagyok én” A kiállítás falain egy életrajz hordalékai, grafikai lenyomatai voltak láthatók.

Semmi pökhendiség, semmi vagánykodás, csak tisztán és sterilen, minden szakmai elvárásnak megfelelően tálalva lógtak drótokon a rajzok, az akvarellek és a grafikák. A legkorábbi rajz, ami itt szerepelt, pontosan harminc évvel ezelőtt készült.

Több mint negyven év tanította a kezét és az agyát az együttműködésre. Amit a szem és az ész észre-vesz, előbb-utóbb papírra kerül. A szobrász ceruzával a kezében él és tervez. A rajz a szobor előlétele és előjátéka, pontosabban előképe. Héрак-

PALOTÁS JÓZSEF: Szemüvegem mögött a világ (részlet)

PALOTÁS JÓZSEF: Önarckép szőlőiloncával

leitosz azt mondja: „Ha az ember lelke műveletlen, szeme és füle hamis tanú.” Ezek a képek egy művész életének igaz tanúi, már lekopott róluk minden sallang, minden, ami pillanatnyi és minden, ami lényegtelen. Maradt a korpusz, a szikár és magányos vonal, a színek archaikus mosolya, a gondolatok meztelenül megmutathatják maguk.

A szobrász – aki ezzel a mesterséggel jegyezte el magát – mégis csak ezeket az időbe rajzolt és festett képeit rakta a falakra, hogy a falak határolta többi teret a két fiatal növendék használhassa ki. Furcsa, A2-es méretű grafikasorozat, mely tizenkét darabból áll, megtöltött két falfelületet. Saját verseim és illusztrációim, színes és szomorú gondolatok együtt egy grafikai zenekarban. Bennük a művészet három alapélménye mutatja meg magát: a szenvedély, a szenvedés és a szomorúság.

Mindezt nagyon is vidáman, szinte szórakoztatóan, mintha a művész örülne saját tevékenységének. Nem nyomasztja már az alkotás kényszere, a

kívülről érkező elvárások, nem köti kezét a kortárs lét loholó vesszőfutása, hanem teszi azt, amiben örömet leli.

Mintha az átélt múlt rakódna rétegekben egymásra, ahogy a vonalak és színek vagy szavak üveggé vált lapjai, mert itt már teljesen mindegy, hogy milyen műfajban, versfaragásban, képíráásban vagy képfaragásban valósul meg, a fontos az, hogy a dolgok legmélyét érintsük, minden erőlködés nélkül, legfőképpen működő szellemi szimatunkkal, mert azok érintése túlfűti az alkotó szellemet, aztán kirobban s kép lesz belőle, szobor vagy vers. Nem számít már, hogy a nagy forgatagban fürdők mit gondolnak, s mit mondanak róla.

Egyik képen, három különböző méretű önportré nyújtja lila nyelvét a világra, mert már a művész megszabadult a kényszerű működéstől s a tőle való függéstől, mert már megteheti.

A falon a lemeztelenedett tény, a szemlélődés és a csinálás között feszülő hatalmas ellentét, ami

végig kíséri az alkotó ember életét. A valódi megismerés nem anyagi, nem cselekvő törekvés, nem kiizzadt mesterséges kép, hanem a megfoghatatlan tudás a transzcendensből jön. Az így született ismeret a világ állapotáról szól, már ha van még, aki érti.

Rajzaimon ezt az állapotot próbáltam érzékeltetni, melynek lapjain egyszerre mutatkozik meg a világ, az egyre rosszabbodó szellemi és lelki állapota, egyben az élet különös nagyszerűsége is. A művész e két dolog határvonalán áll, egyszerre lát át az anyagi világba és a szellem felségterületére, egyszerre tudja szemlélni és felfogni a hétköznapit és az ünnepit.

A *világ* nem figyel az álmodozók cselekedeteire, hanem közönyösen folyik tovább. A folyópartok, a falak idővel üresen tátonganak. Nyüzsgő, szürcsöl

a profán világ s *agyonszubsjektivizálódva* kerüli ki az eléje kerülő talányokat.

S végül, *Az edzésben tartott nyelv* című versemben írom kissé rezignáltan:

„Lehet hogy csak szimbólum voltam
TAUTOLÓGIA személyes KÖRFORGA-
LOMban
Kitalálódtam magamból magamért
Voltaimat gyakoroltam gyártottam
Most pedig saját okaimat nyitogatom
Kit-kat SZIMBÓLINTOK magamnak!”

Verzió a kiállítás címe. Három művész, három verzió arról, hogy hogyan látjuk hárman a világot.

LIGETI ATTILA: Újjászületés

